

اشاره:

تأمین امنیت غذایی برای آحاد جامعه از دیدگاه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی حایز اهمیت است.

جامعه‌ای که با فقر غذایی روبه‌رو می‌باشد، هزینه‌های بهداشتی سرسام‌آوری را باید تحمل کند، گذشته از آنکه انسان‌های دچار سوءتغذیه قادر نیستند در محیط‌های کاری، بهره‌وری لازم را داشته باشند.

از دیدگاه سیاسی، ایجاد امنیت غذایی برای مردم برای رویارویی با فشارهای خارجی ضرورت دارد. کشورهایی که از امنیت غذایی برخوردارند، در رویارویی با دیگر ملل جهان، بر مبنای منافع ملی خویش موضع‌گیری می‌کنند و به لحاظ نیاز به غذا مجبور نیستند بسیاری از فشارها و اعمال‌نظرها را بپذیرند. امنیت غذایی نقش مؤثری در استقلال سیاسی جامعه دارد.

در بعد اجتماعی نیز گذشته از آنکه فقر و گرسنگی تهدیدی برای امنیت جامعه تلقی می‌شود، بلکه بسیاری از هزینه‌های بهداشتی و درمانی در اثر سوءتغذیه و فقر غذایی افزایش می‌یابد.

با توجه به اهمیت «امنیت غذایی» برای جامعه، این موضوع را از جهات گوناگون بررسی می‌کنیم.

امنیت غذایی، ضرورت اقتصادی است

امنیت غذایی چگونه قابل حصول است؟

در حال حاضر بیش از یک میلیارد نفر از سکنه زمین با مشکل بی‌غذایی، قحطی و گرسنگی دست به گریبان هستند، در حالی که تولید محصولات غذایی در پاره‌ای از کشورها به‌ویژه کشورهای صنعتی، به مراتب بیش از نیاز داخلی آنهاست.

با وجود گسترش مناسبات تجاری، هنوز در بسیاری از جوامع به‌ویژه در قاره سیاه به لحاظ ضعف بنیة مالی، خشکسالی و کاهش تولید محصولات کشاورزی، مسأله قحطی و گرسنگی بیداد می‌کند. جوامع صنعتی با وجود مازاد کلان تولیدات کشاورزی خود، به‌منظور حفظ قدرت رقابت در بازار جهانی، گاه حاضر می‌باشند که محصولات زراعی و دامپروری خود را نابود کنند، اما میزان اعطای کمک‌های غذایی‌شان را در حد نیاز کشورهای قحطی‌زده افزایش نمی‌دهند. با فزونی جمعیت به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، روزبه‌روز بر تعداد گرسنگان افزوده می‌شود.

مشکل تأمین امنیت غذایی از دو راه «تولید» و «واردات» قابل حل است. اما از آنجا که واردات مواد غذایی، نیازمند دراختیار داشتن ارز کافی است، بسیاری از جوامع روبه‌رشد قادر به تأمین غذایی ساکنانشان نمی‌باشند.

ایجاد «امنیت غذایی» برای هر جامعه‌ای از راه سرمایه‌گذاری در تولید محصولات کشاورزی و غذایی، امکان‌پذیر می‌باشد.

○ در حالی که تولید محصولات کشاورزی در جهان، مازاد بر نیاز انسان‌هاست، بیش از یک میلیارد نفر در کره زمین با مشکل گرسنگی و سوءتغذیه دست به گریبان هستند.

ایران اسلامی نیز برای ایجاد «امنیت غذایی» در دو برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، «کشاورزی» را محور توسعه برگزیده است. سرمایه‌گذاری‌ها و اقدام‌هایی که در این زمینه صورت گرفته، تا حدودی به نتایج دلخواه رسیده است. اما رشد تولید و تجارت آن در آینده می‌تواند استمرار امنیت غذایی جامعه و نیز دستیابی به درآمد ارزی را میسر سازد. لذا تدویم و گسترش تلاش‌های به‌عمل آمده در زمینه افزایش تولیدات کشاورزی و غذایی با توجه به رشد جمعیت، ضرورتی غیرقابل انکار می‌باشد.

تن و انواع میوه به بیش از ۱۲ میلیون تن برسد. با وجود آنکه تولید گندم که عمده‌ترین محصول کشاورزی است، در سال جاری تحت تأثیر خشکسالی زمستان گذشته کاهش یافته و نیازمند به واردات آن می‌باشیم، اما در پاره‌ای موارد خودکفایی در تولید درحد نیاز داخلی و حتی صادرات تحصیل شده است.

○ تولید گندم از ۷ میلیون تن در سال ۶۸ به حدود ۱۰/۵ میلیون تن در سال جاری، شلتوک برنج از ۱/۷ به بیش از ۲/۵ میلیون تن، سیب‌زمینی از ۲/۶ به ۳/۵ میلیون تن و... افزایش یافته است.

دیدگاه‌های مسئولان درباره امنیت غذایی

دکتر محمد فرهادی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در مراسم برگزاری «روز جهانی غذا» گفت: سوء تغذیه از توانمندی و کارایی کشورهای درحال توسعه کم کرده و موجب فقر می‌شود و سوء تغذیه را تشدید می‌کند. کشورهای در حال توسعه به دلیل ناتوانی در تولید مواد غذایی مجبور هستند منابع مالی بیشتری را صرف خرید و واردات مایحتاج عمومی کنند. بنابراین امکان سرمایه‌گذاری برای فقرزدایی را که عامل اصلی و ریشه‌ای سوء تغذیه پایدار است، از دست می‌دهند.

وی با برشمردن عوارض ناشی از ناامنی غذایی در خانواده‌ها و جامعه گفت: اگرچه بررسی مصرف مواد غذایی

برای ایران اسلامی که هنوز بیش از دوسوم درآمد ارزی خود را از صدور نفت تأمین می‌کند، افزایش واردات مواد غذایی و بی‌توجهی به تولید این مواد در داخل، می‌تواند زیان‌های اقتصادی غیرقابل جبرانی به وجود آورد.

○ برای ایجاد امنیت غذایی در کشور و حصول خودکفایی، بخش کشاورزی در دو برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، محور توسعه قرار گرفت.

با وجود آنکه آب و هوا یکی از عوامل مؤثر در میزان تولیدات محصولات کشاورزی است، تلاش‌های مربوط به تأمین آب موردنیاز کشاورزی، بهبود کشت محصولات از طریق انجام پژوهش‌های علمی و دستیابی به نهاده‌های مناسب و... می‌تواند نقش بسزایی در امنیت غذایی جامعه داشته باشد.

در سایه اجرای برنامه‌های ویژه بخش کشاورزی، خودکفایی در تولید شماری از محصولات زراعی تحصیل شده، لیکن با رشد جمعیت، توجه عمیق‌تر به تداوم رشد تولیدات کشاورزی ضرورت دارد.

تولید گندم از حدود ۷ میلیون تن در سال ۶۸ به حدود ۱۰/۵ میلیون تن در سال جاری، شلتوک برنج از ۱/۷ به بیش از ۲/۵ میلیون تن، سیب‌زمینی از ۲/۶ به ۳/۵ میلیون تن، سبزی‌ها از ۴/۷ به حدود ۱۰ میلیون تن، میوه‌ها از ۷/۹ به بیش از ۹ میلیون تن و... افزایش یافته است. با این حال هنوز تراز تجارت محصولات کشاورزی ایران سالانه ۷۰۰ میلیون دلار کسری دارد. بخش عمده‌ای از واردات محصولات کشاورزی را گندم (به میزان ۴/۵ میلیون تن در سال جاری)، برنج (حدود ۴۰۰ هزار تن)، روغن نباتی خام، شکر و... تشکیل می‌دهد.

برای ایجاد امنیت غذایی، تلاش برای رشد تولید محصولات اساسی کشاورزی نظیر گندم، برنج، چغندر قند، دانه‌های روغنی و... ضرورت دارد.

بر اساس گزارش وزارت کشاورزی، تولید گندم در پایان دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور باید به ۱۴ میلیون تن، شلتوک برنج به ۲/۱ میلیون تن، چغندر قند به ۶/۲ میلیون تن، نیشکر به بیش از ۱۰ میلیون تن، سیب‌زمینی به ۲/۵ میلیون تن، جو به ۴/۳ میلیون تن، حبوبات به ۹۰۰ هزار تن، دانه‌های روغنی به ۵۶۰ هزار تن، نباتات علوفه‌ای به بیش از ۸/۵ میلیون تن، سبزی‌ها و صیفی‌ها به ۱۲/۵ میلیون

وی گفت: در یک دیدگاه محدود و کوتاه‌مدت، گرایش به تخصیص امکانات و سرمایه‌ها برای از بین بردن نارسایی‌های موجود در امر تغذیه سوق پیدا می‌کند و معمولاً زمانی اتفاق می‌افتد که مسأله بر سر قدرت ماندن یک دولت یا جریانی مهمتر از خود پدیده فقر و سوءتغذیه می‌شود. ولی در یک دیدگاه آینده‌نگرانه و هنگام برخورد ریشه‌ای با پدیده موردنظر، برنامه‌های سرمایه‌گذاری و تلاش در راستای مبارزه با عوامل منفی بر تغذیه، تدارک دیده می‌شوند.

وی گفت: در دنیای کنونی، تأمین مواد غذایی و تجارت این محصولات بیش از آنکه یک مقوله اقتصادی باشد، مقوله‌ای سیاسی است. در نتیجه تولید مواد غذایی در داخل، ضرورتی انکارناپذیر است.

وی تصریح کرد: در مقوله افزایش تولید محصولات غذایی و تدابیر مربوط به ترکیب تولید، اگر الگوی مصرفی و عادات خانوارها و نیز قدرت خرید گروه‌های کم‌درآمد و متوسط جامعه مدنظر نباشد، به یقین سرمایه‌گذاری‌ها، یارانه‌ها و حمایت‌های دولت به سمت گروه‌های پردرآمد سوق می‌یابد و تمام اهداف مربوط به حمایت‌های دولتی و عدالت اجتماعی زیر سؤال خواهد رفت.

در این مراسم خانم دکتر معصومه ابتکار، معاون رئیس‌جمهور و رییس سازمان حفاظت محیط زیست با تأکید بر نقش زنان در تولید فرآورده‌های کشاورزی و بهبود امنیت غذایی در کشور گفت: توجه کافی به تواناسازی زنان، افزایش دانش فنی و آگاهی آنان در خصوص فنون کشاورزی و تأکید بر مشارکت آنها در حفاظت محیط زیست از راهکارهای مهم در رابطه با تأمین امنیت غذایی کشور است.

○ وزیر جهاد سازندگی: کارآمد و مولد بودن نیروی انسانی، در گرو کمیت و کیفیت تغذیه افراد جامعه است. انگیزه‌های کاری و بهره‌وری انسان از تغذیه و بهداشت، متأثر می‌باشد.

دیدگاه‌های مردم نسبت به امنیت غذایی

خانم زهرا ارسلائی، خانه‌دار، در گفت‌وگو با خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» درباره ضرورت ایجاد امنیت غذایی برای مردم گفت: تأمین غذای مردم از مهم‌ترین وظایف

در سطح کشور نشان می‌دهد که سرانه انرژی ۲۶۶۸ کالری و پروتئین ۷۲/۵ گرم در روز و بیشتر از میزان توصیه شده است، اما به دلیل توزیع ناعادلانه، در حدود ۱۶ درصد از اقشار جامعه دچار کمی دریافت انرژی و حدود ۱۱ درصد دچار کمی دریافت پروتئین می‌باشند.

○ وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: به دلیل توزیع ناعادلانه مواد غذایی در کشور، حدود ۱۶ درصد از اقشار جامعه دچار کمی دریافت انرژی و حدود ۱۱ درصد دچار کمی دریافت پروتئین می‌باشند.

در این مراسم دکتر عیسی کلانتری وزیر کشاورزی، ضمن برشمردن راهکارهای سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف برای تقویت کل سیستم‌های غذا و تغذیه به منظور پایداری امنیت غذایی گفت: بررسی عملکرد بخش کشاورزی در نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، نشان می‌دهد که متوسط نرخ رشد ارزش افزوده این بخش در سال‌های ۶۸-۷۲ به میزان ۵/۹۵ درصد (بیش از دو برابر نرخ رشد جمعیت) بوده است، به طوری که تولید سرانه غذا از ۶۳۰ کیلوگرم در سال ۱۳۶۷ به حدود ۹۲۰ کیلوگرم در سال گذشته رسید.

وی با تأکید بر این نکته که عرضه غذا در سطح کلان از ترکیب مطلوبی برخوردار نیست، گفت: ظرفیت‌های بالقوه تولید در بخش کشاورزی به مراتب بالاتر از عملکردهای کنونی می‌باشد، ولی محدودیت‌های نسبی در سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در این بخش، تحقیقات، آموزش و ترویج، برخوردار نبودن از فن‌آوری مناسب و ناکارایی نظام‌های بهره‌برداری، سبب گردیده که اختلاف قابل توجهی در میزان بالقوه تولید و عملکرد بالفعل آن، به وجود آید.

در مراسم روز جهانی غذا که در وزارت کشاورزی برگزار شد، مهندس محمد سعیدی‌کیا وزیر جهاد سازندگی با ارایه آماری از وضعیت گرسنگی و سوءتغذیه در جهان گفت: بدون تردید کارایی و مولد بودن نیروی انسانی در گرو کمیت و کیفیت تغذیه افراد جامعه است. انگیزه‌های کاری و بهره‌وری نیروی انسانی، از مسایلی نظیر تغذیه و بهداشت مناسب، متأثر می‌باشد.

دولت است. اگر دولت در عرضه و توزیع مواد غذایی به اقشار کم‌درآمد و الگوی مصرف و تغذیه آنها توجه نکند، هزینه‌های درمان و بهداشت افزایش پیدا می‌کند.

وی گفت: سوء تغذیه در کارآیی افراد تأثیر منفی دارد. دانش‌آموزان اگر مسأله سوء تغذیه داشته باشند، نمی‌توانند در فراگیری دروس و کسب مهارت‌های لازم توفیق پیدا کنند. در نتیجه نیروی کار فردای جامعه را افرادی مریض و ناتوان و نیز دانش‌نیاموخته تشکیل می‌دهند و زیان ناشی از آن به اقتصاد کشور تحمیل می‌شود.

وی با تأکید بر ضرورت در دسترس قرار دادن مواد غذایی اساسی (نان، برنج، شکر، روغن) و نیز میوه‌ها و سبزی‌ها با قیمت ارزان و مناسب، گفت: هر اندازه که دولت در این زمینه نظارت کند و حتی یارانه پرداخت نماید، می‌توان در هزینه‌های بهداشتی و واردات دارو به کشور صرفه‌جویی کرد.

وی گفت: امنیت غذایی، تنها موضوع رفع گرسنگی انسان‌ها نمی‌باشد، بلکه باید مواد غذایی لازم برای بدن مانند پروتئین، مواد کانی، چربی‌ها و ویتامین‌ها نیز به حد کافی به انسان برسد تا افراد دچار سوء تغذیه نشوند.

○ رییس سازمان حفاظت محیط زیست: افزایش دانش فنی و آگاهی زنان در خصوص فنون کشاورزی و مشارکت آنها در حفاظت از محیط زیست، از راهکارهای مهم در رابطه با تأمین امنیت غذایی کشور است.

وی با اشاره به ضرورت گسترش آموزش‌های لازم در زمینه تغذیه سالم و درست به خانوارها به ویژه زنان گفت: بسیاری از مواد غذایی که با دشواری تهیه می‌شود در اثر طبخ غلط، فاقد ارزش‌های غذایی می‌شوند و سرمایه‌گذاری‌های کلان برای تولید محصولات کشاورزی و مواد غذایی را به هدر می‌دهند.

آقای سعید کامکار، کارشناس اقتصادی در گفت‌وگو با خبرنگار ما گفت: امنیت غذایی از جنبه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی اهمیت دارد. در بسیاری از جوامع دیده شده که گرانی مواد غذایی و قدرت خرید اندک مردم به بروز اغتشاش‌ها و آشوب‌های اجتماعی منجر شده است. بارها در اخبار شنیده‌ایم که مردم گرسنه به فروشگاه‌ها حمله می‌کنند و حتی نظم

اجتماعی را برهم می‌زنند.

وی افزود: از جنبه سیاسی نیز دستیابی به «امنیت غذایی» بسیار مهم است، زیرا بارها شنیده‌ایم که کشورهای سلطه‌جو از حربه غذا برای پیشبرد اهداف جاه‌طلبانه سیاسی خود استفاده کرده‌اند.

وی با اشاره به تحریم اقتصادی عراق در سال‌های اخیر گفت: این تحریم که برای مجازات رژیم صدام‌حسین رییس‌جمهور عراق به واسطه حمله نظامی به کویت برقرار شد، مردم عراق را نیز تحت فشار قرار داده است. با وجود آنکه موافقت‌نامه «نفت برای غذا» تا حدودی واردات مواد غذایی و دارو به عراق (به میزان ۲ میلیارد دلار در هر شش ماه) تسهیل نمود، لیکن هنوز مردم این کشور با سوء تغذیه، بیماری، مرگ اطفال و... دست به گریبان می‌باشند.

وی گفت: شرایطی نظیر عراق، بارها در جهان به چشم خورده است. تحریم‌های اقتصادی، کمتر رژیم‌های حاکم بر کشورها را به زانو درآورده، در حالی که مردم را به مرز مرگ و نابودی کشانده است.

وی افزود: برای پیشبرد آرمان‌های انقلاب اسلامی که مهم‌ترین بخش آن استقلال و حفظ تمامیت ارضی کشور است، دستیابی به «امنیت غذایی» ضرورت دارد.

وی با اشاره به تهدیدهای آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران در زمینه اعمال تحریم‌های اقتصادی گفت: ایران اسلامی، حق طلب، صلح‌جو و خواستار همزیستی مسالمت‌آمیز با همسایگان خود می‌باشد. اما مواضع به حق ایران با منافع آمریکا در تضاد است. با وجود آنکه اینک بسیاری از کشورها، بهانه‌جویی‌های آمریکا در ارتباط با ایران را قبول ندارند، اما مصلحت‌ایجاب می‌کند که تلاش و سرمایه‌گذاری برای تأمین امنیت غذایی جامعه همواره تداوم پیدا کند. رشد تولیدات محصولات کشاورزی و غذایی نه تنها هزینه واردات این مواد را کاهش می‌دهد، بلکه زمینه اشتغال برای هم‌وطنان روستایی را فراهم می‌سازد.

این کارشناس تصریح کرد که برنامه‌های بخش کشاورزی تاکنون کمابیش تحقق یافته است، اما با وجود مزیت‌های نسبی و توانمندی‌های موجود، سطح تولیدات متناسب نیست و باید با اتخاذ راهکارهای مناسب، افزایش یابد.

